

Hanna Langer

"Dzieci, młodzież - Internet - Biblioteka. Wytyczne IFLA Sekcji Bibliotek dla Dzieci i Młodzieży", red. G. Lewandowicz-Nosal, E. B. Zybert, Warszawa 2009 : [recenzja]

Bibliotheca Nostra : śląski kwartalnik naukowy 1/1, 121-125

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Prezentowana praca jest jedyną tak obszerną publikacją w języku polskim, obejmującą złożoność pojęcia „kultura informacyjna”. Na uwagę zasługują rozdziały teoretyczne, w których Autorka uporządkowała wiele aspektów związanych z tym terminem, przeanalizowała możliwe jego interpretacje. Przeprowadzona analiza terminologiczna pozwoliła na zaproponowanie nowej typologii dotyczących zagadnień poruszanych w książce. Uzupełnieniem rozważań teoretycznych jest bardzo obszerny wykaz literatury cytowanej publikacji autorów polskich i zagranicznych. Część badawcza wskazuje na problemy powiatu suskiego w zakresie rozwijania kultury informacyjnej wobec wyzwań XXI wieku.

O wartości pracy świadczyć może fragment recenzji prof. dr hab. Elżbiety Barbary Zybert, zamieszczony na czwartej stronie okładki książki: „Praca dotyczy niesłychanie aktualnego zagadnienia, jakim jest przygotowanie społeczeństwa, zwłaszcza młodego pokolenia, do jak najpełniejszego uczestnictwa w procesach komunikowania społecznego i korzystania z bogatych zasobów informacyjnych, poprzez wykształcenie pożądanego wzorów zachowań pozwalających na umiejętność wyszukiwania informacji jak i jej efektywnego wykorzystania. [...] Istotnym walorem tejże pracy jest wkład do wiedzy teoretycznej poprzez: uporządkowanie terminologii związanej z kształceniem użytkowników szeroko rozumianej informacji, ukazanie wzajemnych relacji pomiędzy stosowanymi wyrażeniami w polskiej praktyce pojęciami, systemowe spojrzenie na typy kultury organizacyjnych szkoły i modele biblioteki szkolnej sprzyjające upowszechnianiu kultury informacyjnej”.

Hanna Langer

Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego

Dzieci, młodzież – Internet – biblioteka. Wytoczne IFLA Sekcji Bibliotek dla Dzieci i Młodzieży. Red. G. Lewandowicz-Nosal, E. B. Zybert. Warszawa : Wydaw. SBP, 2009. - 87, [1] s. - ISBN 978-83-61464-17-4

Jednym z podstawowych celów Międzynarodowej Federacji Bibliotekarskich Stowarzyszeń i Instytucji (IFLA) jest „wspieranie pracy bibliotekarzy i promowanie, w różnych formach, najlepszych rozwiązań w pracy bibliotecznej i upowszechnianiu czytelnictwa. Każda z wyspecjalizowanych Sekcji IFLA (wspólnie z UNESCO) przygotowuje w odnie-

sieniu do własnych zainteresowań narzędzia – wytyczne i standardy, które mają pomóc pracownikom bibliotek i ośrodków informacji w inicjowaniu, prowadzeniu i doskonaleniu swojej pracy” (Dzieci, 2009, s. 7). Jak słusznie zauważyła Dorota Grabowska, obecnie międzynarodowe standardy najczęściej mają charakter bardzo ogólny, uniwersalny i dzięki temu mogą być stosowane zarówno w bibliotekach państw rozwijających się, jak również rozwiniętych. Używanie zaś określenia *wytyczne* zamiast *standard* nie prowokuje pytania czy pojęcia standard i norma są synonimami; równocześnie *normy* i *standardy* można uznać za wytyczne które nie są obowiązkowe, a zalecane i jedynie wskazują kierunek dażeń czy zmian (Zybert, 2002, s. 76).

W pierwszych trzech rozdziałach książki *Dzieci, młodzież – Internet – biblioteka. Wytyczne IFLA Sekcji Bibliotek dla Dzieci i Młodzieży* pod redakcją Grażyny Lewandowicz-Nosal i Elżbiety Barbary Zybert zaprezentowano wytyczne dotyczące usług bibliotecznych oferowanych niemowlętom i małym dzieciom do lat trzech. Przedstawiono również zalecenia odnośnie oferty dla dzieci oraz młodzieży, a w ostatniej czwartej części tekstu zamieszczono deklarację *Internet and Children’s Library Service* (2007).

We Wstępie E. B. Zybert nakreśliła genezę obecnie funkcjonujących zaleceń standaryzacyjnych w bibliotekarstwie dziecięco-młodzieżowym, przypadającą na początek lat dziewięćdziesiątych XX wieku. Opublikowano wówczas *Guidelines for Children’s Services* (1991) jako uzupełnienie wcześniej opracowanych wytycznych *Guidelines for Public Libraries* (1986). Prace nad aktualizacją poradnika ukończono w 2003 roku. Pozytywny odbiór wytycznych oraz wyniki badań nad znaczeniem kontaktów małych dzieci z książką przyczyniły się do opracowania *Guidelines for Library Services to Babies and Toddlers* (2007). W tym też czasie przygotowano wskazówki do pracy biblioteczno-informacyjnej z młodzieżą. Ukazały się one jako *Guidelines for Library Services for Young Adults* w 1997 roku, a wydanie poprawione w 2008 roku. Rok wcześniej przyjęto natomiast deklarację *Internet and Children’s Library Services*. Dla wszystkich (oprócz deklaracji) wymienionych dokumentów standaryzacyjnych przygotowano polskojęzyczne wersje, dostępne na stronie WWW IFLA, a także w wersji drukowanej, zgodnie z zaleceniem IFLA na temat dostępności materiałów w formie podręcznego narzędzia pracy biblioteczarki (Lewandowicz-Nosal, 2009a, s. 8-11).

Dokumenty standaryzacyjne uzupełniają i wykorzystują zapisy zawarte w takich opracowaniach, jak np. *Public Library Service. IFLA/UNESCO Guidelines for Development* czy *IFLA/UNESCO Internet*

Manifesto Guidelines. W wytycznych IFLA dla bibliotek obsługujących niemowlęta i małe dzieci (do lat 3) podkreślono też m.in. istotę zapisów zawartych w Międzynarodowej Konwencji o Prawach Dziecka ONZ (1989), a dotyczących możliwości rozwoju dzieci, co wiąże się m.in. z bezpłatnym i równym dostępem do informacji, dokumentów i programów (Lewandowicz-Nosal, 2009a, s. 15-16).

Prezentowane wytyczne mają podobną strukturę. Wskazano w nich cel standardów, którym jest przede wszystkim wsparcie bibliotekarzy z bibliotek publicznych różnych krajów w oferowaniu na wysokim poziomie usług bibliotecznych i informacyjnych. Ich odbiorcami zatem są bibliotekarze różnych typów bibliotek, ich dyrektorzy, a także studenci i wykładowcy kierunku *informacja naukowa i bibliotekoznawstwo*. Wyznaczenie grup docelowych zależy od typu bibliotek. Te, które obsługują dzieci do lat 3 nie mogą zapominać o ich rodzicach i opiekunach, jak również o pracownikach służby zdrowia, osobach zatrudnionych w żłobkach i innych dorosłych pracujących z dziećmi (Lewandowicz-Nosal, 2009a, s. 19, 24). W wytycznych podkreślono zatem konieczność współpracy bibliotek z lokalnymi organizacjami i stowarzyszeniami zajmującymi się dziećmi czy dziecięcymi przychodniami zdrowia. Powinny to uwzględniać wszystkie biblioteki dziecięce, kierujące swoje usługi zazwyczaj do dzieci do lat 13. Większe problemy w określeniu grupy docelowej mają placówki dla młodzieży. Ogólnie przyjmuje się, że są to instytucje przeznaczone dla osób w przedziale wiekowym od 11 do 18 lat, ale przedział ten może być rozszerzony w zależności od kraju i kontekstu kulturowego. Podkreślono też potrzebę działań bibliotek wśród młodzieży bez względu na ich rasę, religię czy pochodzenie społeczno-kulturowe oraz zdolności intelektualne i sprawność fizyczną (Lewandowicz-Nosal, 2009a, s. 64).

W poszczególnych częściach wszystkich wytycznych zaakcentowano ponadto konieczność zatrudnienia wykwalifikowanych bibliotekarzy, którzy powinni posiadać nie tylko wiedzę zawodową, ale także znajomość zagadnień psychologiczno-pedagogicznych. Obejmują one m.in. wiedzę o fazach rozwoju młodych ludzi, ich potrzebach edukacyjnych i czytelniczych. Ważne są również kompetencje niezbędne do pracy w środowisku wielokulturowym, jak i zaangażowanie czy entuzjazm (Lewandowicz-Nosal, 2009a, s. 25-26, 56). W przypadku pracy z młodzieżą uwydatniono z kolei potrzebę znajomości wśród bibliotekarzy kultury i zainteresowań młodych ludzi (Lewandowicz-Nosal, 2009a, s. 68).

Dla poszczególnych grup docelowych zaproponowano rejestr usług niezbędnych do właściwego funkcjonowania bibliotek. Na podkreślenie zasługują szczególnie oferty dla małych dzieci oraz

młodzieży. Dla tych ostatnich użytkowników niestety nie we wszystkich krajach usługi biblioteczne są szeroko rozpowszechnione, choć „przeście między dzieciństwem a dorosłością jest unikalnym etapem w życiu. Młodzież ma prawo do usług bibliotecznych na tym samym poziomie, tej samej jakości, jak te, które są oferowane dorosłym czytelnikom. Jeśli to możliwe i powinny być rozwijane we współpracy z samą młodzieżą” (Lewandowicz-Nosal, 2009a, s. 62). Dalej czytamy: „Młodzież powinna być traktowana jako eksperci w sprawach, które ją interesują i są jej bliskie” (Lewandowicz-Nosal, 2009a, s. 68). Opisano zatem misję biblioteki, która polega na bogatej ofercie różnorodnych materiałów (oczywiście bezpiecznych) i działań, dzięki którym będzie możliwy wszechstronny rozwój dzieci i młodzieży – m.in. przez nabywanie pozytywnych doświadczeń lekturowych. Te doświadczenia wiążą się także ze stworzeniem właściwej atmosfery i warunków lokalowych w bibliotekach.

Ważną częścią *Wytycznych IFLA dla bibliotek obsługujących niemowlęta i małe dzieci (do 3 lat)* jest wskazanie sposobów oceny działalności bibliotek. Przygotowano także wskaźniki służące opinio- waniu usług dla młodzieży (Lewandowicz-Nosal, 2009a, s. 27-32, 72, 78-83). Książkę wzbogacono o wykaz kryteriów rozwojowych, które mogą pomóc młodzieży w jej wszechstronnym rozwoju (Lewandowicz-Nosal, 2009a, s. 83-86). Bardzo ważny jest również – jak podkreślono w wytycznych – pozytywny wizerunek biblioteki i jej reklamowanie za pomocą różnych metod, zarówno tradycyjnych (np. ulotki z godzinami otwarcia placówki), marketingowych (m.in. tworzenie materiałów promujących wiarygodność placówki) jak i elektronicznych, polegających na wykorzystywaniu stron WWW do umieszczenia informacji o usługach (Lewandowicz-Nosal, 2009a, s. 25, 56, 73). Ważne jest zatem pozyskanie odpowiednich środków finansowych, np. dzięki sponsoringowi (Lewandowicz-Nosal, 2009a, s. 53). Godne uwagi są także najciekawsze programy realizowane przez wybrane biblioteki, a oferowane małym dzieciom (np. w Chorwacji *Czytaj im od najmłodszych lat*) oraz młodzieży (np. mediateka dla młodzieży w Hamburgu¹).

Ostatnim tekstem zamieszczonym w prezentowanej publikacji jest deklaracja *Internet i Biblioteki dla dzieci*, przyjęta w Durbanie na dorocznym Światowym Kongresie IFLA w 2007 r. Akcentuje ona m.in. swobodny dostęp dzieci do Internetu (Lewandowicz-Nosal,

¹ Podobne mediateki powstały też w Olsztynie i we Wrocławiu.

2009a), niestosowanie filtracji źródeł, ale jednocześnie podkreśla konieczność prowadzenia edukacji medialnej młodych użytkowników (Lewandowicz-Nosal, 2009a, s. 87-88).

Wykorzystanie międzynarodowych zaleceń bibliotekarskich, będących efektem licznych debat i konsultacji, nie jest (jak już wspomniano) obligatoryjne, niemniej jednak wytyczne te – propagując najlepsze rozwiązania – sprzyjają tworzeniu narodowych dyrektyw. Można obserwować także proces odwrotny: narodowe standardy mogą stać się międzynarodowymi wytycznymi. Prezentowana publikacja jest zatem ważna, bo porządkuje informacje o warunkach niezbędnych do właściwego funkcjonowania bibliotek obsługujących dzieci i młodzież. Jednocześnie wskazuje przykłady nowatorskich programów bibliotecznych skierowanych m.in. na rozwój czytelnictwa młodych odbiorców. Książka zatem doskonale wpisuje się w potrzeby zawodowe bibliotekarzy nie tylko bibliotek publicznych, ale wszystkich, które kierują swoją ofertę do młodego użytkownika.

Bibliografia

Biblioteki szkolne. Wytyczne IFLA/UNESCO (2003), oprac. przez T. P. Stare i G. Willars pod auspicjami Sekcji Bibliotek Szkolnych i Centrów Zasobów Informacji. Warszawa.

Lewandowicz-Nosal G., Zybert E. B. (red.) (2009a), *Dzieci, młodzież – Internet – biblioteka. Wytyczne IFLA Sekcji Bibliotek dla Dzieci i Młodzieży*. Warszawa.

Lewandowicz-Nosal G. (red.) (2009b), *Internet w bibliotece dla dzieci i młodzieży. Od teorii do praktyki. Poradnik*. Warszawa.

Zybert E. B. (red.) (2002), *Książka i biblioteka w środowisku edukacyjnym*. Warszawa.